

БЕРЕЗОВСЬКА О.В., ЛІШЛИНА Н.В.

Національний університет харчових технологій

Функціонування слів-термінів іншомовного походження в мовленні спеціальностей

Питання про "своє" та "чуже" у науковій термінології є одним із багатьох у проблематиці метамови науки, яке завжди привертало увагу дослідників. Однією з реакцій мовознавців щодо проблеми слів-термінів іншомовного походження є пуризм, що полягає в очищенні мови від чужомовних елементів. Проте деякі вчені вбачають у пуристичних тенденціях практичне і теоретичне значення: поміркований пуризм до певної міри корисний тим, що перешкоджає надто швидкій і численній появі чужих слів [4:45]. Наразі існує тенденція до небажаності, навіть неприпустимості синонімії та омонімії в межах певної термінологічної системи [6:11]. Теза про небажаність явища полісемії у термінологічній лексиці особливо стосується правничої термінології, яка повинна мати чітке тлумачення.

Учені підкреслюють, що терміни як елементи певної фахової мови із специфічними особливостями з'являються, функціонують та розвиваються на ґрунті певної національної мови [3:83]. Процес входження слів-термінів іншомовного походження є складним і тривалим у часі, що відбувається у три етапи [7:14]. Перший охоплює зміни, які відбуваються в іншомовних словах під час їхнього входження у мову-реципієнта (фонемно-графеміш субституція та граматичне оформлення іншомовного слова засобами мови-реципієнта, входження в лексико-семантичну систему мови-реципієнта). На цьому етапі іншомовні-слово вже можна вважати запозиченням. Другий етап охоплює перетворення, які є наслідком освоєння запозиченого слова під час його подальшого функціонування у новій мовній системі. На третьому етапі відбувається укорінення запозиченої лексичної одиниці у систему мови-реципієнта. Запозичення вже повністю відповідає нормам нової мовної системи і нічим не відрізняється від питомої лексики.

Запозичені англійські терміни, потрапляючи в лексико-семантичну систему української мови, зазнають певних семантичних змін, які полягають у спрощенні іній ускладненні семантичної структури іншомовного терміна, звуженні або розширенні та імії значення. Спрощення спостерігається у полісемічних англомовних термінах під чіп и ньоговходження в лексико-семантичну систему української мови, а ускладнення семантичні и структури термінологічних англомовних пшоїчень ти розвиток полісемії за рахуй' "

.16

термінологічних значень, невластивих прототипам відповідних термінів, спостерігається рідко, що зумовлено специфікою самого терміна. Звуження та розширення значень англомовних термінів безпосередньо пов'язане зі спеціалізацією та генералізацією відповідних понять, що зумовлюється звуженням або розширенням сфери функціонування терміна. Іншомовний термін під час освоєння не тільки зазнає впливу мови, яка запозичує, а її сам впливає на неї, стимулюючи розвиток питомих слів, зумовлюючи перерозподіл у межах лексичних мікрогруп, що формуються на основі певних семантичних стосунків. Лексико-семантична адаптація термінології, запозиченої з англійської мови, привозить по-иерше, до зрушень в організації тематичних груп, по-иерше, до виникнення нових семантичних відношень, зокрема синонімічних.

У своєму дослідженні виходимо з концепції функціональної природи терміна. На миту думку, термін - це не особливе слово, а слово з особливою функцією. Функції термінів пос-пють як конструкти діяльності у спілкуванні при певних соціальних умовах і мають нішпчені мотиви й мету, що уможливило встановлення дискурсивних стратегій, які ніг госоуються комунікангами в процесі їхньої професійної взаємодії. Функціонування і' імінін безпосередньо пов'язано з реалізацією таких ознак слів-термінів, як системність, іірфШтгність, однозначність та інформативність. Термін не тільки фіксує інформацію, але й є ніт обом передачі, породження знань у процесі професійного спілкування, що тісно пов'язано і тминною функцією мови - вираженням певного когнітивно-інформативного змісту. П. її МИ пічне функціонування термінів у мовленні спеціалістів зумовлено особливостями 111

терміна з ієрархією-джерела у терміносистемі-реципієнт, тобто міграція в інше термінологічне поле, зумовлює зміну його інтенції і екстенції [7:136], що часто приводить до втрати вихідної точності та однозначності терміна. Точне значення терміна може бути визначене лише у системі певного термінологічного поля через дефініцію слова-терміна [5:121]. Наприклад: термін **фінанси́за** має в економічній термінології 5 значень [11], але лише одне з них представлено в терміносистемі права: “(ек.) умова страхового договору, за якою страховальник звільняється од відшкодування збитків, що не перевищують певного розміру”

Ш [12], “(юр.) передбачене умовами страхування звільнення страхувача від відшкодування збитків, які не перевищують певного розміру” [13]. Термін **чартер** як одиниця економічної лексики має два значення, одне з яких фіксується в лексикографічних джерелах як елемент юридичної мови. Пор.: **чартер** - “(ек.) транспортний документ, договір фрахтування морського чи повітряного судна або його частин, свого роду оренда транспортного засобу на певний рейс або термін” [12]; **чартер** — “(юр.) різновид договору перевезення морським і повітряним транспортом” [15], “договір про морське або повітряне перевезення вантажів, а також пасажирів, укладений між власником транспортного засобу (фрахтівником) і наймачем (фрахтувальником) на оренду всього транспортного засобу або його частини на певний рейс або термін” [10].

Таким чином, кожен спеціаліст має бути обізнаний з особливостями термінологічної лексики для того, щоб уникати мовних помилок у своїй сфері діяльності. Більш того, необхідно знати, що при переході термінів з однієї терміносистеми в іншу відбувається їх спеціалізація, терміни змінюють своє місце в системі, дефініції. Коли мова однієї галузі науки запозичує терміни з іншої наукової сфери, вони можуть зберігати своє значення повністю чи частково або повністю його втрачати. Так, у процесі надання правового статусу новим для української економіки явищам, англійські юридичні терміни мігрували зі сфери

3

економічної термінології до терміносистеми права, отримавши юридичну спеціалізацію. Зважаючи на це, вважаємо важливим привертнути увагу до проблеми функціонування економічної термінології в юридичному контексті та визначення статусу лексичних одиниць економічного дискурсу, які функціонують в юридичній мові. Науковці-економісти, вважають, що існує проблема логічної неадекватності юридичних визначень економічних явищ та понять. Отже, вивчення юридичних, економічних, дисциплін у вищих навчальних закладах має передбачати опанування всієї суми знань в галузі цих знань, глибокого засвоєння положень основ права, економіки. У зв'язку з цим дуже важливо оволодіти широким арсеналом термінів і понять.

ЛІТЕРАТУРА

1. ВлаховС., ФлоринС. Непереводимое в переводе. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Высш. школа, 1986. - 416с.

IV
Тумовська І.М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико- функціональні аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. / Львів.нац.ун-т ім. І.Франка. - Львів, 2000. - 18с. *Бкутина Л.Л.* Языковые процессы, возникающие при становлении научных терминологических систем // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. - М.: Наука, 1970. - С.82-94. *Аланыо Т.І, Кочан І.М., Мажук Г.П.* Українське термінознавство. - Львів: Світ, 1994. - 216с. *СРформатский А.А.* Что такое термин и терминология // Вопросы терминологии. - М.: Изд-во АН СССР, 1961. - С.46-54. *Родзевич Н.С.* Поняття термін, термінологія і номенклатура в працях радянських і зарубіжних учених //Лексикографічний бюлетень АН УРСР. - К., 1963. - Вип.9. — С.3-12. *І.Сергеева Г.А.* Англійські запозичення в українській юридичній термінології: Автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 / Харк. держ. ун-т. - Харків, 2002. - 20с. *Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В.* Общая терминология: Вопросы теории. - М.: Наука, 1989. - 243с. *Андрианов С.Н., Берсон А.С., Никифоров А.С.* Англо-русский юридический словарь. - М.: Рус. яз. при участии ТОО “Рей”, 1993. - 509с. *Ю.Банкієвсько-фінансово-правовий словник- довідник / Авт.-упоряд. Л.К.Воронова. - К., 1998. - 288с. XX.Словник-посібник економічних термінів: Рос.-укр.-англ. / О.М.Дрозд, В.Л.Дубічинський, А.С.Д’яков та ін.; За ред. Т.Р.Княка. - К.: Вид. дім “КМ Academia”, 1997. - 264с. *М.Словник української мови: В 11т. - Т.1 - 11. — К.: Наук думка, 1970-1980. Із. Тлумачний словник з цивільного права / За ред. В.М.Саліванова. - К., 1998. - 225с. 14Юридична енциклопедія / За ред. Ю.С.Шемпученка. - К., Т.1, 1998; Т.2, 1999; Т.3, 2000. 15Юридичний словник-довідник / За ред. Ю.С. Шемпученка. - К., 1996. 16Martin Elizabeth A.A Dictionary of Law. - 3rd ed. - Oxford; New York: Oxford University Press. - 1994. - 433р.**

БІЛА КВ.